

Jobb på riktigt

Den som har egen erfarenhet av svårigheter kan ge bra stöd till andra. Det är tanken bakom brukarcoachernas uppdrag inom Arbetsförmedlingen.

Text & bild: Linda Weichselbraun | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 2 2015

Många arbetslösa med funktionsnedsättning saknar ett aktivt och långsiktigt stöd för att hitta ett arbete som fungerar. I Göteborg kan arbetssökande få tillgång till just detta – genom själverfarna brukarcoacher.

31-åriga Dana Mohsen är en av de arbetssökande som fått stöd av en brukarcoach. I arbetssammanhang är hon känslig för stress och i behov av tydlighet. Men hon både vill och kan arbeta, under rätt förutsättningar. Att hitta en plats på arbetsmarknaden har dock inte varit det lättaste. Dana har provat både butiksjobb och lagerarbete, men tvingats sluta på grund av svårhanterbar stress och dåligt anpassade arbetsuppgifter.

– Jag har även haft daglig verksamhet, men det vantrivdes jag med. Sedan har jag gått olika "hitte-på-kurser" som Försäkringskassan skickat mig till för att sysselsätta mig, säger Dana.

Ett par kurser på ABF och praktikplatser har hon också hunnit med. Praktikerna var lärorika, men blev ändå till återvändsgränder eftersom det saknades möjlighet till anställning efter praktiktiden.

– På grund av mina svårigheter har det varit besvärligt för mig att hitta jobb på egen hand. Jag hade en arbetsförmedlare som inte ansträngde sig för att hitta jobb, och när jag fick min brukarcoach var jag trött, arg och deprimerad. Jag hade egentligen noll förhoppningar.

Brukarcoacher är utbildade arbetsspecialister som stöttar arbetslösa med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning att

komma ut i arbete. Danas brukarcoach heter Mary-Anne Jakobsson och har arbetat i tre år. Utmärkande för brukarcoacherna är att de har egna erfarenheter av psykisk ohälsa. För Mary-Annes del handlar det om ADHD och Aspergers syndrom, diagnoser som klassas som neuropsykiatriska funktionsnedsättningar men som också, beroende på vad situationen kräver, kan vara funktionstillgångar.

– I arbetet som brukarcoach är erfarenheten en tillgång som gör att det ofta går fort att skapa förtroende och bygga en relation. När jag delar med mig av mina upplevelser speglar jag också den arbetssökande och visar att "jag har ju lyckats och du kan också lyckas". Ibland räcker bara det för att tända en gnista, säger Mary-Anne.

Många arbetssökande med psykisk funktionsnedsättning har varit borta från arbetsmarknaden länge. Vissa har inte arbetat alls.

– Då kan Arbetsförmedlingen se att det krävs ett kompletterande stöd. Det kan vi brukarcoacher erbjuda genom att vi ser till helheten, säger Mary-Anne.

Första mötet mellan arbetssökande och brukarcoach sker ofta tillsammans med handläggaren på Arbetsförmedlingen.

– Vi är då tydliga med att förmedla att stödet finns om de själva vill, och att det inte handlar om vad handläggaren vill. Oftast vill personen testa. Vissa är entusiastiska, medan andra är mer på sin vakt. Då berättar vi om oss själva, vad vi har för erfarenhet av psykisk ohälsa och vad vi gjorde för att komma tillbaka, säger Mary-Anne.

Vid andra mötet är det ofta bara brukarcoachen och den arbetssökande som ses, och då på den arbetssökandes premisser. Man kan träffas hemma hos personen, på ett kafé eller på brukarcoachernas kontor, beroende på vad som känns bäst.

– Efter det är det individuellt hur ofta man ses, men det kan handla om en till två gånger i veckan. Det blir också många telefonsamtal och sms.

För att få en indikation på vad den arbetssökande tycker om och kan tänka sig att arbeta med pratar man mycket om

personens intressen, drömmar och mål.

– Det gäller att fråga, för då kan man ofta hitta en låga som brinner. Ett exempel är en tjej som gillar hundar, men som i sitt sökande efter arbete aldrig fått frågan om vad hon gillar. Nu är hon på ett hunddagis, säger Mary-Anne.

Tillsammans kartlägger den arbetssökande och brukarcoachen även hur livet i övrigt ser ut. På så vis kan de få klarhet i vad som kan sätta käppar i hjulet när det gäller att få och behålla ett arbete.

– Det finns många saker som kan påverka. Saker som Arbetsförmedlingen aldrig frågar om. Personen kanske har ekonomiska problem, behöver göra en diagnosutredning eller saknar vårdkontakter. Vår roll som brukarcoacher är att se till helheten och hjälpa till att lotsa rätt.

Ibland handlar det om att ta konkreta kontakter med exempelvis skuld- och budgetrådgivning, personligt ombud eller boendestöd. Ofta vill den arbetssökande även att brukarcoachen följer med på olika möten med myndigheter. Mary-Anne berättar att det inte är ovanligt att arbetssökande bär på ilska mot myndigheter, liksom känslor och upplevelser av att inte bli förstådd.

– Handläggare på myndigheter träffar ofta bara personen några minuter. Ibland märker man att de bär på föreställningar som inte stämmer, till exempel kring vad man har för behov vid olika diagnoser. Det kan också handla om bristande förståelse för personens problematik. Då kan brukarcoachen hjälpa till att förklara och vägleda, säger Mary-Anne.

Tillbaka till Dana och hennes låga förhoppningar på Mary-Anne som brukarcoach. Nu har hon haft stödet i några år och tycker att det fungerat jättebra.

– Mary-Anne har kunnat hjälpa mig mycket mer än vad jag vågade hoppas på. Förutom att hitta jobb har hon varit med på viktiga möten med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Eftersom jag har svårt att klara av byråkrati och samtal med myndigheter har det varit till stor hjälp. Hon har fångat upp saker jag inte förstått och kunnat förklara för mig i

efterhand. Hon är verkligen ett bra stöd, säger Dana.

I dag är Dana provanställd på ett mediekooperativ där hon arbetar med grafisk formgivning och design. Ett arbete hon trivs med.

– Det fungerar bra och jag behöver inte stressa ihjäl mig. Och även fast jag fått ett jobb tycker jag det är bra att ha kvar brukarcoachen. Då har man någon att prata med om det inte skulle fungera. Brukarcoachen kan också hålla koll på att man mår bra och klarar av att gå vidare med sitt liv, säger Dana.

Therese Möller har också jobbat som brukarcoach i Göteborg i tre år. I arbetet ingår bland annat att jaga jobb, initiera möten med arbetsgivare, diskutera eventuella anställningar och informera om lönestöd.

– Men framför allt handlar det om att se individen och dess förmågor. Att gå till botten med vad som kan göras för att få och behålla ett meningsfullt arbete. Vill en person jobba är det vår roll att hjälpa till att hitta ett jobb som fungerar, säger Therese.

Therese har egen erfarenhet av ätstörning under tonåren samt återkommande perioder med ångest och depression. I vuxen ålder har hon både studerat och arbetat samtidigt som hon mått psykiskt dåligt.

– I många år ville jag bara glömma mina erfarenheter av psykisk ohälsa. Lägga dem bakom mig. Men nu kan jag se erfarenheten som en resurs och den känns inte skamsen längre, säger Therese.

I det praktiska arbetet utgår brukarcoacherna från en metod som kallas IPS (individual placement support). Metoden utvecklades i USA i början av 1990-talet och inriktade sig till en början främst på personer med schizofreni. Genom åren har metoden kontinuerligt utvecklats och utvärderats, och i dag anses IPS vara den mest effektiva evidensbaserade metoden för att stötta personer med psykiska funktionshinder att komma ut i arbetslivet.

– IPS skiljer sig från den traditionella svenska modellen med

arbetslivsinriktad rehabilitering, som lite förenklat handlar om att först träna och sedan ta steget ut i arbete. Enligt IPS börjar man istället i den andra änden. Först hittar man ett arbete som man tror passar, sedan tränar man. Vid behov anpassas arbetet och arbetsplatsen.

En viktig del av IPS är att stödet är långsiktigt och finns kvar även efter att personen fått arbete. Siktet är också inställt på riktiga arbeten på den reguljära arbetsmarknaden.

– Om vi möter någon som bara vill praktisera måste vi så klart börja där, fast då brukar vi ta reda på om det finns möjlighet till anställning efteråt. För riktiga jobb är målet, säger Therese.

Linda Weichselbraun

linda[at]lejoni.se

Brukarcoacher

I Göteborg finns sammanlagt fyra brukarcoacher för personer med psykiska funktionsnedsättningar. De är utbildade arbetsspecialister vid Lunds universitet och organiseras av NSPHiG (Nationell samverkan för psykisk hälsa i Göteborg), en paraplyorganisation för brukar- och intresseföreningar inom det psykiatriska området. För att få en brukarcoach måste den arbetssökande remitteras från Arbetsförmedlingen.

Läs mer:

[Kontroll istället för stöttning, SocialPolitik nr 2 2015](#)